

ІНСТИТУТ ПЕДАГОГІКИ АПН УКРАЇНИ

На правах рукопису

ЛЮБАРСЬКА ОЛЬГА МИКОЛАЇВНА

**ДІЯЛЬНІСТЬ КЕРІВНИКА ШКОЛИ
ПО ОРГАНІЗАЦІЇ ТВОРЧОГО
ПОШУКУ ВЧИТЕЛІВ**

13.00.01—теорія та історія педагогіки

А В Т О Р Е Ф Е Р А Т
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата педагогічних наук

Київ—1994

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Інституті педагогіки АПН України

Науковий керівник

- кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
СТАЦОВА Валентина Василівна

Офіційні опоненти

- доктор педагогічних наук,
професор МАСЛОВ Валентин
Іванович

- кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник
РУМЯНЦЕВА Діна Іванівна

Провідна організація

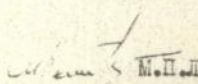
- Волинський державний універси-
тет

Захист відбудеться "25" березня 1994 р. о 15 годині на
засіданні спеціалізованої вченої ради Д ІІІ.15.01 в Інституті
педагогіки АПН України /252001, м.Київ-1, вул.Трьохсвятительська, 8/

З авторефератом можна ознайомитися в науковій частині
інституту /м.Київ, вул.Трьохсвятительська, 8 /

Автореферат розісланий "24" лютого 1994 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

М.П.Легкий

ЛННБ України ім.В.Стефаніка

00756688 (/)

Ім. В. Стефаніка
АПН України

73 тап. 210

Актуальність проблеми. Соціально-економічні перетворення в Україні потребують докорінної перебудови всієї системи освіти, і зокрема, школи, яка покликана забезпечити розвиток творчої особистості випускника, здатного працювати в різних сферах виробництва чи продовжувати навчання у вищому навчальному закладі. Орієнтація на творчу працю учнів, виступаючи провідним напрямом у розв'язанні проблем виховання і навчання підростаючого покоління, потребує наукового обґрунтування та пошуку ефективних форм і методів організації навчально-виховного процесу, створення сприятливих умов для розкриття творчого потенціалу особистості, оволодіння нею спеціальними прийомами і методами розв'язання проблем відповідно до задатків і здібностей.

Дієвим засобом формування і розвитку творчих можливостей вихованців є творче професійне зростання вчителя, якісно новий рівень мислення, новаторський підхід до справи, здатність засвоювати і розвивати передові педагогічні ідеї.

Творчість учителя – це один з найважливіших показників його майстерності. Актуально звучать сьогодні слова В.О.Сухомлинського про сутність педагогічної майстерності, яка полягає в тому, щоб зробити творчу думку і творчу працю могутнім засобом формування нової людини.

Різні аспекти досліджуваної проблеми одержали достатньо широке висвітлення у вітчизняній та зарубіжній літературі. Проблему формування педагогічної майстерності вчителів розробляли Ю.П.Азаров, І.А.Зязин, Н.В.Кухарев, О.Г.Мороз, М.Д.Нікандров, Л.І.Рувинський, І.О.Синиця, В.А.Сластьонін, Г.І.Хозяїнов.

Психолого-педагогічний аспект творчої основи процесу навчання, насамперед, розкриття творчого потенціалу дітей, виявлен-

ня позитивної ролі творчості в стимулюванні пізнавальних інтересів, допитливості, розвитку мислення, дослідницької активності знайшов відображення у працях Б.Г.Ананьєва, А.В.Брушлінського, В.В.Давидова, Г.С.Костюка, Т.В.Кудривцева, О.М.Матижкіна, Б.О.Моляко, Є.О.Мілер"яна, О.К.Тихомирова, К.К.Платонова, О.М.Савченко та ін.

Різне бачення шляхів розвитку творчості вчителя, розкриття його таланту виявили Д.К.Бабанський, В.І.Загвязинський, М.М.Ліоташник /оптимізація праці вчителів, керівників шкіл, демократизація управління/, І.П.Раченко /наукова організація праці, теоретична підготовка вчителів, вивчення передового педагогічного досвіду, розвиток творчого складу мислення /, І.А.Зязюн /культура вчителів і самоосвіта, виховання у них внутрішньої потреби у творчій діяльності/, Ф.М.Гоноболін, Н.В.Кузьміна, М.Д.Левітов /формування педагогічних здібностей учителя/, Р.Х.Шакуров, Л.Г.Борисова /діяльність керівника школи по створенню сприятливих умов для самоосвіти, виробленню навичок дослідницької роботи, розкриттю творчого потенціалу/.

В окремих дослідженнях розглядається формування творчої особистості вчителя /М.М.Гамаль, Л.І.Дехтяренко, Н.В.Кічук/, підготовка педагогічних кадрів до творчої діяльності /С.О.Сисоева/, розвиток творчих здібностей педагога на основі впровадження передового педагогічного досвіду, використання активних форм і методів навчання /В.Ф.Паламарчук, О.Г.Ярошенко/, розвиток творчої діяльності вчителя з точки зору теорії та практики внутрішкільного управління /В.І. Бондар, В.І.Маслов, Д.І.Румянцева /.

Дослідження зарубіжних учених Ф.Беррона, Б.Гізелена, Х.Мелорна, Д.Шелекроса та інших в основному присвячені психології твор-

чості, навчання творчої особистості, виявленню творчої обдарованості. Дослідники підкреслюють, що саме творчий підхід учителя до виконання своїх професійних функцій є одночасно умовою і показником постійного вдосконалення педагогічної практики. Проте у вітчизняній та зарубіжній літературі творчість учителя висвітлена фрагментарно, недостатньо розроблено управлінський аспект цієї проблеми.

Вивчення психолого-педагогічної літератури та педагогічної практики виявило труднощі в організації творчої діяльності вчителів. Причини їх, на наш погляд, полягають у :

- недостатній розробці теорії педагогічної творчості, зокрема, методики підготовки вчителів до творчої діяльності;
- відсутності цілеспрямованої діяльності керівників шкіл і методичних служб по формуванню у вчителів готовності до творчого пошуку;
- недосконалості існуючої системи підготовки вчителів, керівників шкіл до творчої діяльності у вузах, інститутах підвищення кваліфікації, центрах післядипломної освіти та навчально-виховних закладах.

Слід зауважити, що наукові дослідження творчого процесу в педагогічній діяльності були виконані в принципово інших соціально-економічних і політичних умовах. Організація педагогічної творчості здебільшого виступала швидше як адміністративна ініціатива, а не потреба вчителя і педагогічного колективу.

В цьому зв'язку виникає потреба поглибленого вивчення суперечливих тенденцій у розвитку педагогічної творчості та дослідження факторів, що об'єктивно обумовлюють творчість учителя.

Таким чином, відсутність спеціальних досліджень у галузі управління процесом творчого пошуку вчителів та об'єктивна необхідність розв'язання теоретичних і практичних завдань, пов'язаних із розробкою системи діяльності керівників шкіл по організації творчого пошуку вчителів, обумовлюють тему дисертації.

Об'єкт дослідження - процес -- вдосконалення педагогічної діяльності вчителя.

Предмет дослідження - зміст, форми і методи діяльності керівників школи по організації творчого пошуку вчителів.

Метод дослідження є наукове обґрунтування змісту, форм і методів діяльності керівників шкіл по організації творчого пошуку вчителів та забезпечення умов для запровадження ними педагогічних інновацій у навчально-виховному процесі.

Гіпотеза дослідження. Ефективність організації творчого пошуку вчителів підвищиться, якщо діяльність керівника школи буде спрямована на:

- формування у вчителів потреби в розвитку своїх педагогічних здібностей та інтересу до творчого пошуку, оволодіння знаннями технології педагогічної творчості та методами педагогічного дослідження;
- залучення вчителів до дослідницької роботи на основі врахування рівня їх готовності до творчої діяльності;
- стимулювання творчого пошуку педагогів.

Необхідними умовами для цього є вдосконалення змісту, форм і методів методичної роботи в школі, зміцнення матеріально-тех-

нічної бази, створення сприятливого для розвитку педагогічної творчості морально-психологічного мікроклімату в колективі.

Завдання дослідження:

- на основі аналізу стану досліджуваної проблеми в педагогічній теорії і практиці виявити фактори, що впливають на розвиток творчого потенціалу вчителя;

- визначити основні напрями, зміст, технології роботи керівника школи по організації творчого пошуку вчителів;

- експериментально перевірити модель діяльності керівника школи по формуванню в учителів готовності до творчого пошуку;

- підготувати науково обгрунтовані рекомендації щодо вдосконалення управлінської діяльності керівника школи, спрямованої на розвиток педагогічної творчості вчителів.

Методологічну основу дослідження становлять: теорія наукового пізнання з її вимогами всебічного розгляду, об'єктивності, історизму; теорія розвитку особистості; основні положення загальної теорії систем і системного підходу до цілісних педагогічних процесів і явищ.

У процесі дослідження застосовувались загальнонаукові і спеціальні методи: аналіз і узагальнення філософської, психолого-педагогічної вітчизняної та зарубіжної літератури; класифікація, моделювання; аналіз передового досвіду управлінської діяльності керівників шкіл по організації творчого пошуку вчителів; анкетування, інтерв'ювання, бесіди; педагогічний експеримент.

Використано досвід роботи дисертанта директором школи, викладачем кафедри педагогіки Миколаївського інституту вдосконалення вчителів та викладача курсу "Педагогічна творчість учителя" в Миколаївському педагогічному інституті.

Дослідження проводилося поетапно. На першому етапі /1987 - 1989 рр./ вивчалася філософська, психологічна, педагогічна вітчизняна і зарубіжна література з проблеми, аналізувався досвід роботи керівників загальноосвітніх навчально-виховних закладів різного типу. Це дало змогу виявити основні протиріччя теоретичного і практичного характеру, сформувані основні положення дослідження, вихідні теоретичні позиції, відібрати методи дослідження.

На другому етапі /1989-1991 рр./ відповідно до гіпотези та завдань дослідження була розроблена методика дослідно-експериментальної роботи. В процесі констатуючого експерименту аналізувався стан організації творчого пошуку вчителів у школах, вивчалися зміст, структура, форми і методи роботи керівників школи по здійснення цього процесу.

На третьому етапі /1991-1993 рр./ була розроблена та апробована структурно-функціональна модель діяльності керівника школи з організації творчого пошуку вчителів, узагальнено результати експерименту, розроблено методичні рекомендації.

Наукова новизна і теоретична значущість дослідження полягають в обґрунтуванні принципів, змісту, структури і технології управлінської діяльності керівників школи по організації творчого пошуку педагогів, визначенні сутнісних характеристик рівнів сформованості у вчителів готовності до цього процесу, модифікації форм методичної роботи, вичиленні основних факторів, що сприяють розвитку творчих інтересів і здібностей учителя.

Практичне значення дослідження полягає в розробці рекомендацій щодо формування у вчителів готовності до творчого пошуку, модифікації форм методичної роботи в школі, підготовки педагогічних і керівних кадрів до творчої праці в системі підвищення кваліфікації. Ці рекомендації можуть бути використані в практичній діяльності, спрямованій на розвиток творчості педагогів.

На захист виносяться:

- науково обгрунтована структура діяльності керівників школи по організації творчого пошуку вчителів;
- методика формування у вчителів готовності до творчого пошуку;
- критерії оцінки рівня сформованості у вчителів готовності до творчої діяльності.

Достовірність результатів дослідження забезпечена теоретичним обгрунтуванням вихідних положень, використанням методів, адекватних меті і завданням дослідження, кількісним і якісним аналізом одержаних даних, їх репрезентативністю.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на всеукраїнській науковій конференції "Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності" /Київ, 1993 р./, науково-практичних конференціях: "Удосконалення роботи з орієнтації молоді на педагогічні професії" /Ніжин, 1991 р./, "Актуальні питання демократизації життя школи" /Київ, 1992 р./; науково-практичному семінарі "Актуальні проблеми управління загальноосвітньою школою" /Суми, 1990 р./, педагогічних читаннях "Взаємодія психолого-педагогічної теорії і практики в умовах перебудови народної освіти" /м.Харків, 1991 р./, семінарах керівників шкіл "Перебудова школи: стан, проблеми, перспектива" /м.Сімферополь, 1990 р./, "Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфіка-

ції педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи /м.Київ, 1992 р./, районних, міських, обласних семінарах керівників шкіл, курсах підвищення кваліфікації вчителів і керівників шкіл /м.Миколаїв/.

Результати дослідження впроваджені в практику СШ № 46, 27, 32, 12, 18 м.Миколаєва, шкіл Братського району Миколаївської області, а також були використані під час навчання керівників шкіл на курсах підвищення кваліфікації в Миколаївському ОІУВ і Центральному ІУВ, закладені в програму дослідницької роботи школи молодого директора при Миколаївському ОІУВ, реалізуються при організації творчого пошуку студентів Миколаївського педагогічного інституту.

Структура роботи. Дисертація складається із вступу, двох розділів, висновків, списку використаної літератури, додатку.

У вступі обґрунтовується актуальність теми, визначаються об'єкт, предмет, мета та завдання дослідження, його гіпотеза, методологічні основи, методи, етапи, наукова новизна, теоретична і практична значущість, шляхи апробації, достовірність висновків, положення, що виносяться на захист.

У першому розділі "Проблеми організації творчого пошуку вчителів у педагогічній теорії і практиці" аналізуються теоретичні аспекти проблеми та науково-педагогічні підходи до її розв'язання, дається аналіз якості організації творчого пошуку вчителів, обґрунтовується необхідність системного підходу до діяльності керівників шкіл щодо розвитку в них педагогічної творчості.

У другому розділі "Зміст, форми і методи діяльності керівника школи по організації творчого пошуку вчителів" на основі аналізу психолого-педагогічної літератури і передового педагогічного досвіду обґрунтовано структурно-функціональну модель такої діяльності

директора загальноосвітнього закладу, систему засобів формування у вчителів готовності до творчого пошуку, охарактеризовані рівні цієї готовності, аналізуються результати дослідно-експериментальної роботи.

В кінці дисертації сформульовано основні висновки з проведеного дослідження, вміщено список використаної літератури, додатки.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

Сучасна психолого-педагогічна наука досить ґрунтовно вивчила педагогічні, методичні, дидактичні основи і закономірності діяльності вчителя і значно менше творчі, евристичні компоненти його праці. Талановиті педагоги здатні творчо використати досягнення педагогічної теорії і практики. Проте вони не завжди спроможні розкрити творчу суть своєї діяльності. Для вчителя, який бажає створити власну творчу лабораторію, необхідно перш за все усвідомлення педагогічної діяльності як творчості, як процесу його самоствердження, самоудосконалення і саморозвитку.

На початку ХХ ст. вперше зроблено спробу осмислити педагогічний процес як творчість. Вважалося, що протиріччя між педагогічним ідеалом вчителя і реально існуючим його педагогічним буттям і викликає потребу творити, шукати нестандартні способи розв'язання педагогічних завдань.

В 20-х роках відмічається зростання інтересу до проблеми педагогічної творчості. Робляться спроби запровадження в практику роботи шкіл ідей удосконалення педагогічної майстерності вчителя. Саме ці ідеї відстоювали в своїх працях С.Т.Шацький і П.П.Блонський, який, зокрема, вважав, що без самоосвіти, без творчого зростання неможливо викладати.

Проблема вдосконалення майстерності вчителя, його педагогічних здібностей не знашла свого повного виявлення через насадження авторитарного стилю спілкування. Школа завжди мала потребу в масовій творчості вчителів, але недооцінка творчого характеру педагогічної діяльності як важливого фактора вдосконалення навчально-виховного процесу, переоцінка організаційних форм навчання /програми, плани, методики, яким відводилась провідна роль/привели до того, що протягом багатьох років /майже до середини 80-х/ мова велась здебільшого про вчителя-новатора, вчителя-майстра і менш - про творчість педагогічних колективів.

Новий етап розробки проблеми зумовлений розвитком соціально-економічного і культурного життя суспільства, рівнем психолого-педагогічної науки. Діяльність керівників шкіл практично до названого періоду розглядалась як організаційно-контролююча. Тому проблема впровадження нових підходів до управлінської діяльності, спрямованої на розвиток творчості вчителя, порівняно нова, її необхідність обумовлена зростаючими вимогами до всієї системи освіти, розширенням соціальних функцій школи, оновленням змісту і методики навчання.

Аналіз психолого-педагогічної літератури свідчить про поступове збагачення змісту управлінської діяльності щодо розвитку творчості вчителів, створення необхідних умов і передумов для цього, стимулювання активного творчого пошуку, та здійснення демократичних перетворень як основи для плідної творчої роботи педагога. Вивчення управлінської діяльності керівників шкіл показує, що в останні роки визначальним у діяльності керівників школи стало створення необхідних умов для організації цієї роботи. Аналізуючи різні аспекти впливу керівництва на творчий пошук учителя, можна

виділити такі основні фактори: інформованість учителів про сучасні досягнення в педагогічній науці і практиці; творча атмосфера в колективі; доброзичливі стосунки вчителів з колегами, вчителів з адміністрацією; гуманістичний і демократичний рівень спілкування з учнями; наукова організація педагогічної праці; стимулювання творчої діяльності вчителів; наявність сучасної матеріально-технічної бази.

Вивчення ставлення керівників до цих умов організації творчого пошуку вчителів, показало, що вони надають перевагу створенню творчої атмосфери в колективі, створенню матеріально-технічної бази, забезпеченню робочого місця вчителя. Водночас досвідчені директори недооцінюють важливість інформованості своїх підлеглих про досягнення науки і практики і, насамперед, з проблеми педагогічної творчості. Результати анкетування переконливо свідчать про недостатню теоретичну підготовку самих керівників шкіл. Так, більшість із них не змогли розкрити суть поняття "педагогічна творчість" та запропонувати шляхи вдосконалення організації творчої діяльності вчителів у школі.

Вивчення стану досліджуваної проблеми в педагогічній практиці дає змогу зробити висновок про те, що організація творчого пошуку вчителів є значущою проблемою в діяльності керівників шкіл. Проте в системі управління директора вона не знайшла належного місця, не розглядається в органічному зв'язку з іншими видами діяльності. Саме тому і відсутній в адміністрації шкіл системний підхід до організації діяльності кожного вчителя. Керівники шкіл недостатньо орієнтують педагогічні колективи на дослідницьку роботу, на застосування у своїй практиці сучасних досягнень психолого-педагогічної науки, не озброюють учителів теорією і методикою експери-

ментування, не сприяють формуванню в них творчих інтересів, не розвивають їхні педагогічні здібності. Відсутність програмно-цільового підходу до організації творчого пошуку педагогів ускладнює спільну діяльність директора, його заступників, педагогічного колективу в розв'язанні досліджуваної проблеми.

Ми розглядаємо творчий пошук як осмислену професійно-педагогічну діяльність учителя, що характеризується активністю, самостійністю, творчим ставленням до справи і спрямовану на вдосконалення навчально-виховного процесу на основі впровадження досягнень психолого-педагогічної науки і передового досвіду.

Творчий пошук учителів виявляється в ефективному застосуванні передового педагогічного досвіду, модернізації відомого, у вмінні реалізувати педагогічну ідею в конкретних умовах, створенні нового методу педагогічної взаємодії вчителя і учнів, у відкритті нових і перспективних педагогічних можливостей відомих методів, прийомів навчання і виховання дітей.

У розвитку такої діяльності вчителя умовно виділяємо 4 етапи, кожному з яких відповідає певний рівень творчості:

- перший етап /низький рівень/ - відтворення або перенесення знань у свою практичну роботу. Цей етап характеризується пошуком учителя кращого з існуючих варіантів здійснення навчально-виховного процесу і одержанням позитивного результату. Педагог здійснює функції практичного виконавця існуючих планів і програм;

- другий етап /середній рівень/ - модифікація відомих методик, що дає можливість значно вдосконалити практичну діяльність учителя і підвищити результативність навчально-виховного процесу. Це етап появи в нього ідей, формування власного позитивного досвіду навчання і виховання учнів;

- третій етап /вище середнього рівня / - моделювання процесу навчання, реалізація вчителем функцій методиста, що розробляє плани і програми своєї роботи і роботи інших учителів, конкретизація загальних ідей, їх часткова реалізація;

- четвертий етап /високий рівень/ - створення власної методичної системи /концепції / організації навчально-виховного процесу, що характеризується новизною і високою результативністю. Цей етап характеризується втіленням ідей у практику, високим ступенем складності змісту і характеру педагогічних завдань. Учитель реалізує функції дослідника.

В основу ефективного здійснення творчого пошуку вчителів покладено принципи науковості, системності, демократизації, гуманізації, форм методичної роботи, оптимальності .

Організацію творчого пошуку розглядаємо як систему діяльності, що має певну структуру, і як процес, кожний змінює стан цієї системи. Тобто організація творчого пошуку має діяльнісний / мета - зміст форми і методи -результат / і управлінський / прогнозування, планування, організація, контроль, аналіз, корекція / аспекти, які в педагогічній теорії і практиці розглядаються ізольовано. Вважаємо, що ці два аспекти взаємозв'язані і взаємообумовлені. Цей підхід було використано при розробці структурно-функціональної моделі діяльності керівника школи по організації творчого пошуку вчителів, яка включає такі компоненти: мету, види, зміст, методи, умови і результати роботи директора школи по розвитку творчості педагогів.

В діяльності керівника школи по організації творчого пошуку

вчителів умовно виділяємо три етапи: підготовчий, основний, заключний.

Підготовчий етап передбачає реалізацію директором таких функцій: діагностичної, яка включає всебічний аналіз стану навчально-виховного процесу, що дає змогу визначити успіхи і недоліки в роботі вчителів, їх потреби у використанні нових педагогічних знань, рівень готовності до творчої діяльності, а також оцінку морально-психологічного мікроклімату в колективі, вивчення умов, необхідних для успішного здійснення цього процесу; прогностичної - визначення зон розвитку особистості педагога, на перспективу, планування діяльності по розвитку творчого пошуку вчителів.

Основний етап передбачає організацію методичної роботи в школі на основі диференційованого, системного, комплексного підходу до її здійснення, контроль за виконанням плану, корекцію, стимулювання творчості педагогів.

Зміст заключного етапу - це аналіз результатів навчально-виховного процесу, оцінка ефективності роботи школи з організації творчого пошуку, визначення напрямів діяльності на якісно новому рівні,

Важливою умовою успішної творчої діяльності є готовність учителя до її здійснення. Під готовністю ми розуміємо установку педагога на осмислення і перебудову своєї професійної діяльності. Рівень такої готовності залежить від ступеня сформованості і розвитку психологічного /мотиви, потреби, інтереси/, змістовного /знання і конструктивного /уміння, навички, здібності/ компонентів.

Діяльність керівника школи щодо формування готовності педагогів до творчого пошуку включала: використання різних способів розвитку творчих інтересів учителів /ідея випередження, ідея вільного вибору, система перспективних ліній/; застосування активних

форм і методів їх навчання та модифікацію форм методичної роботи /розв'язання педагогічних завдань аналітичного і творчого характеру, ділові й рольові ігри, дискусії, творчі групи, творчі звіти/; організація самоосвіти вчителів; впровадження передового педагогічного досвіду; налагодження спілкування в системі учитель-учитель, учитель-учень, учитель-батьки.

Перший етап дослідно-експериментальної роботи, яка проводилась в СШ № 46 м.Миколаєва і середніх школах Братського району Миколаївської обл., включав формування у вчителів інтересу до творчого пошуку, оволодіння ними знаннями з теорії і методики дослідницької роботи. На другому етапі вчителі залучалися до активної творчої роботи в проблемних групах, де вони колективно чи індивідуально досліджували певну педагогічну проблему.

Результати діагностування вчителів до проведення експерименту /початковий зріз/, на першому етапі /проміжний зріз/ та на другому /підсумковий зріз / показали про зростання рівня сформованості у вчителів готовності до творчого пошуку на кожному з цих етапів /див.таблицю № I/.

Таблиця № I

Ступінь сформованості у вчителів готовності
до творчого пошуку / у % /

Рівень готовності	Діагностичний зріз		
	початковий	проміжний	підсумковий
високий	-	-	2.6
вище середнього	26.4	27.6	31.9
середній	42.3	45.9	49.6
низький	31.3	26.5	15.9

За час дослідно-експериментальної роботи досліджувана якість досягла високого і вище середнього рівня розвитку у 34,5 % вчителів,

що на 8.1% вище, ніж до експерименту. Майже вдвічі зменшилась кількість учителів з низьким рівнем готовності.

Одержані результати свідчать про ефективність системи роботи керівника школи по організації творчого пошуку вчителів і, зокрема, щодо формування у них готовності до цього процесу. У вчителів з високим і вище середнього рівнем готовності спостерігається активно дієче відношення до творчого пошуку, запровадження нових педагогічних ідей. Основу мотиваційної сфери у таких учителів складають мотиви, які пов'язані з внутрішньою їх потребою у творчій діяльності. Вони на досить високому рівні оволодівають методикою проведення нестандартних уроків, прагнуть розвивати ініціативу і пізнавальну активність учнів, формувати у них інтерес до творчої діяльності, навчати методам дослідницької роботи.

Проведене дослідження підтвердило основні положення гіпотези та дало змогу сформулювати такі висновки:

І. Педагогічна творчість є важливою передумовою самоудосконалення і саморозвитку вчителя, підвищення ефективності і якості його професійної діяльності. Конструктивно-критичний аналіз теоретичних досліджень дав змогу виділити етапи і тенденції становлення і розвитку проблеми педагогічної творчості, зокрема:

- осмислення педагогічного процесу як творчості /початок ХХ ст./;

- розгляд питань професійної майстерності і творчості вчителя на рівні соціального, педагогічного і психологічного експериментування /20-ті роки/;

- розвиток ідей творчого характеру педагогічної діяльності, розгляд творчості вчителя як засобу підвищення рівня навчально-виховного процесу, акцентування уваги на необхідності методичного керівництва розвитком творчості вчителів /50-ті роки/;

- виявлення і осмислення діалектичних суперечностей у творчому процесі, пошук шляхів їх подолання, запровадження нових підходів до управління творчою діяльністю вчителів /80-ті роки /.

2. Зростаючі вимоги до результатів праці вчителів обумовлюють необхідність проведення керівниками шкіл цілеспрямованої роботи щодо підвищення ефективності їх професійної діяльності, розвитку у них творчих здібностей, формуванню інтересу до дослідницької роботи. Основними причинами, що ускладнюють організацію творчого пошуку вчителів у навчально-виховних закладах є: недостатня орієнтація педагогів на дослідницьку діяльність, оволодіння ними теорією і методикою її проведення, запровадження сучасних досягнень науки і педагогічної практики, низький рівень теоретичної підготовки керівників шкіл з проблеми педагогічної творчості та недооцінка ними факторів, що стимулюють творчий пошук учителів.

3. Ефективна організація творчого пошуку вчителів забезпечується системним, діяльнісним підходом керівника школи до здійснення цього процесу.

Організація творчого пошуку передбачає поетапність: аналіз стану навчально-виховної роботи, визначення готовності педагогів та умов, що забезпечують оптимальну організацію творчої діяльності, обґрунтування програмно-цілевих завдань щодо формування такої готовності; організація методичної роботи на основі диференційованого, системного підходу, стимулювання творчості, створення психолого-педагогічних, організаційних і матеріальних умов, оцінка ефективності роботи організації творчого пошуку вчителів.

4. Залучення вчителів до роботи в проблемних творчих групах різного наукового спрямування сприяє розвитку у них прагнення до

творчості, до перебудови своєї практичної діяльності, формує педагогічні здібності, які є складовими педагогічної майстерності.

5. Основними шляхами стимулювання творчості вчителя є:

4 формування соціального, морально-психологічного мікроклімату в педколективі, сприятливого для творчого зростання педагога, його самореалізації і самоствердження;

- забезпечення організаційно-педагогічних умов для плідної праці;

- вироблення у вчителів потреби в самоосвіті, залучення їх до конструктивно-дослідницької діяльності, спрямованої на створення власного досвіду, апробації ефективних форм і методів навчання і виховання учнів;

- популяризація досягнень педагогічної науки і поширення досвіду творчо працюючих учителів;

- застосування моральних і економічних стимулів;

- формування у вчителів установки на безперервну освіту і постійне удосконалення практичної діяльності.

7. Результати дослідження дають змогу твердити, що до основних показників творчої діяльності вчителя слід віднести: позитивне їх ставлення до цієї діяльності, потяг до дослідження, до пізнання невідомого, стійкий інтерес до певної педагогічної проблеми, володіння методами педагогічного дослідження, використання дослідницьких умінь в інших видах практичної діяльності, конструювання власного педагогічного досвіду, опанування самоаналізом та самооцінкою, високий рівень пізнавальної активності, формування нового педагогічного мислення, якість навчально-виховного процесу, формування в учнів внутрішньої потреби в творчості.

8. Проведене дослідження підтвердило припущення про те, що організація творчого пошуку буде ефективною, якщо діяльність керівника школи матиме системний характер і спрямовуватиметься на педа-

гогічне керівництво цим процесом, що включає: формування у педагога психологічної та професійної готовності до творчої діяльності на основі вивчення мотивів, інтересу, педагогічних здібностей та потреб, пов'язаних з виконанням їх функціональних обов'язків; удосконалення змісту, форм і методів методичної роботи в школі, забезпечення необхідних умов, розробку та впровадження механізму управління і стимулювання творчих пошуків учителів школи.

Наше дослідження розглядаємо як один з можливих підходів до розв'язання проблеми організації творчого пошуку вчителів. Вважаємо за доцільне продовжити дослідження залежності розвитку творчості вчителя від його індивідуальних особливостей, соціально-психологічних і педагогічних факторів стимулювання творчої праці педагогів.

Основні положення дисертації відображені у таких публікаціях:

1. Педагогический анализ деятельности учителя как способ повышения его педагогического мастерства // Актуальные проблемы управления общеобразовательной школой: Тезисы докладов научно-практического семинара. - Сумы, 1990. - С.19-21

2. Опыт совершенствования педагогического общения // Перестройка школы: состояние, проблемы, перспективы: Тезисы докладов республиканского семинара руководителей школ. - Симферополь, 1990. - С.43-45

3. Профориєнтаційна робота у школі // Удосконалення роботи по орієнтації молоді на педагогічні професії: Тези республіканської науково-практичної конференції. - Ніжин, 1991. - С.21-23
/У співавтор./

4. Оценочная деятельность администрации - важный фактор совершенствования педагогического мастерства // Информационно-методический вестник. - Николаев, 1991. - С.13-22

5. Ступені росту педагогічної майстерності вчителя // Актуальні питання демократизації життя школи. Тези республіканської науково-практичної конференції. - Київ, 1992. - С.26-31

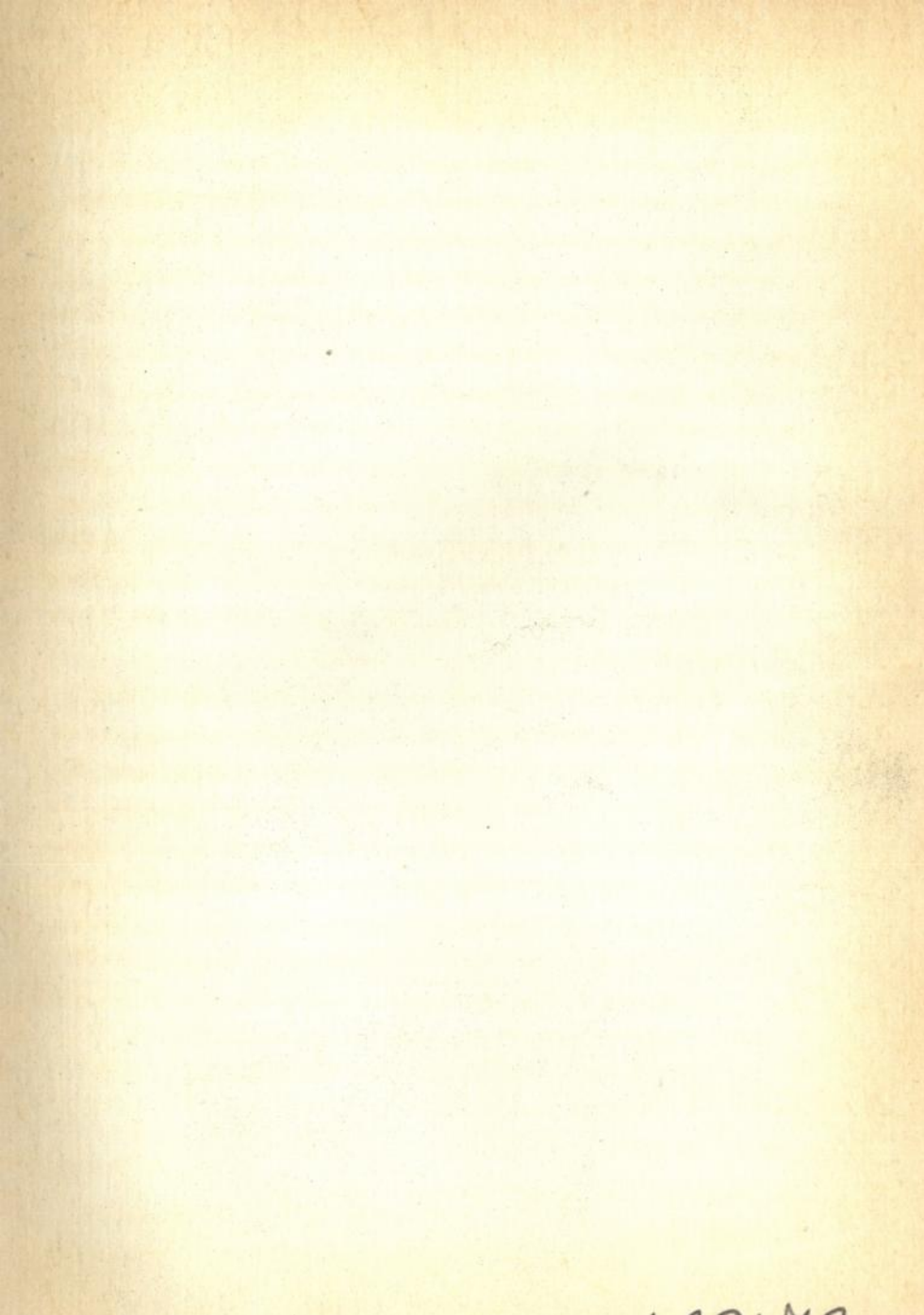
6. Деякі аспекти керівництва педагогічним колективом в роботі по формуванню культури міжнаціонального спілкування // Формування культури міжнаціонального спілкування через навчально-виховний процес. Матеріали обласної науково-практичної конференції. - Миколаїв, 1992. - С.39-40

7. Сучасні підходи до вдосконалення безперервної освіти педагогічних кадрів у світлі концепції загальноосвітньої школи // Актуальні проблеми безперервного підвищення кваліфікації педагогічних кадрів України в умовах становлення національної школи. Матеріали наукової конференції. - Київ, 1992. - С.3-4

8. Від творчого студента - до творчого вчителя // Актуальні проблеми підготовки педагогічних кадрів до творчої професійної діяльності. Тези Всеукраїнської наукової конференції. - Київ, 1993. - С.114-115.

9. Проблеми організації творчого пошуку вчителя у педагогічній спадщині В.О.Сухомлинського // Педагогічна спадщина В.О.Сухомлинського і розбудова національної освіти: Тези міжнародної науково-практичної конференції. - Кіровоград, 1993. - С.80-83. /У співавтор./

10. Суть готовності вчителів до творчого пошуку // Становлення і розвиток шкіл нового типу на Україні: Збірник статей на допомогу керівникам шкіл нового типу. - Київ, 1993. - С.90-98. /У співавтор./

AB 29.218